

Szakfordítás angolról magyarra: jellegzetes műveletek, a fordított szakszövegek jellemzői és értékelése különböző fordítási szinteken

A projekt feladata

A projekt két részből állt: 1) egy angol–magyar párhuzamos szaknyelvi korpusz létrehozásából, és 2) a szakfordítás, illetve a szakfordítás-oktatás különböző kérdéseinek vizsgálataiból. Ez utóbbiak részben a korpuszok létrehozásával és használatával kapcsolatosak, részben már a korpusz felhasználásával végzett vizsgálatok, részben pedig a fordítás általános kérdéseire vonatkoztak.

1. A korpusz létrehozása

A munkatervben előirányzott terv szerint létrehoztunk egy fő- és egy kiegészítő részből álló angol–magyar párhuzamos szaknyelvi alkorpuszt. A fő korpusz több mint egymillió szót tartalmaz, főleg publikált könyvekből vagy könyvfejezetekből, illetve honlapokon megjelent jelentésekből. A szövegeket részben a világhálón rendelkezésre álló anyagokból szereztük, jelentős részben begépeztettük. A kiegészítő korpusz körülbelül 80 szöveget, összesen több mint 600 ezer szót tartalmaz. Ezek a szövegek a SZIE szakfordítói képzésében 2002 és 2008 között végzett szakfordító hallgatók által benyújtott képesítő fordítások. Az utóbbi korpuszrész folyamatosan bővül a végző szakfordító hallgatók képesítő fordításaival.

A fő korpusz a következő 7 szakterületre terjed ki (az első oszlop a szövegek számát, a második oszlop az angol szövegekben található szavak számát jelzi):

Gazdaság:	3	225 154
Mezőgazdaság	4	142 419
Környezetvédelem	3	97 153
EU- szövegek	4	115 821
Természettudomány	1	60 857
Biológia	4	327 272
Humán tudományok	3	140 178
Összesen	22	1 108 854

Gazdaság:	3	225 154
Mezőgazdaság	4	142 419
Környezetvédelem	3	97 153
EU- szövegek	4	115 821
Természettudomány	1	60 857
Biológia	4	327 272
Humán tudományok	3	140 178
Összesen	22	1 108 854

Az alkorpusz 105 db átlagosan 4-5000 szavas szövegből áll, összesen 629.700 szót tartalmaz.

1.2 A szövegek feldolgozása. Az angol szövegeket a WinClaws szoftverrel szófaj szerinti jelöléssel láttuk el (POS-tagging), majd a Paraconc szoftver segítségével a magyar szövegekkel szinkronizáltuk. A szövegekből eltávolítottuk a képeket, ábrákat, grafikonokat: ezeket külön gyűjtöttük, későbbi felhasználásuk lehetséges.

Az egyes szövegeket kódokkal és header file-lal láttuk el. Ez utóbbi tartalmazza a kiadóra, a kiadás dátumára, a szerzőre, a fordítóra, a fordítás dátumára és a szavak számára vonatkozó információt.

1.3 A korpusz reprezentativitása. A korpuszépítésben a reprezentativitás kérdései a következőkre terjednek ki: teljes szövegek vagy részletek használata, a szövegek keletkezésének időpontja, a fordítók képzettsége, a lektorálás megléte vagy hiánya, a lefedett szövegtípusok, műfajok, szakterületek aránya stb. A fenti tényezőket gyakran felülírja a szövegek beszerezhetőségének a szempontja. Ez az utóbbi szempont a jelen korpusz létrehozása során is szerepet játszott, tehát a szövegválasztást esetenként befolyásolta az is, hogy az adott szöveg elektronikus formában rendelkezésre állt-e vagy sem.

A jelen korpusz a megjelent könyvek esetében vagy teljes könyvet, vagy a könyv különböző részeiből kiválasztott teljes fejezeteket tartalmaz. A kiegészítő korpusz (a képesítő fordítások) szintén könyvrészleteket vagy teljes cikkeket tartalmaznak.

A korpuszok létrehozásánál általában igen szűk intervallumot szoktak megszabni a fordítások keletkezési dátumát tekintve. Ennek elsősorban az a célja, hogy a fordítói normák változásának hatásait elkerüljék. Mivel a szakfordítás esetében a fordítói norma nem változik olyan gyors ütemben, mint az irodalmi fordítások esetében, úgy döntöttünk, hogy néhány régebbi fordítást is felhasználunk. A 22 szöveg közül 12 fordítása készült 2000 után (2004-ig), 7 szövege 1990 és 1999 között (tehát a rendszerváltás után), és csupán 3 szövege régebben (1970, 1978, 1986).

A lektorálás szempontját nem sikerült következetesen figyelembe venni. A kiadóknál megjelent könyvek lektorált fordításokat közöltek, az interneten megjelent szövegek általában nem lektorált szövegek. Természetesen megvan rá a lehetőség, hogy a teljes korpusz két részre osztásával külön tanulmányozzuk a lektorált, illetve a nem lektorált fordításokat. Az alkorpusz szövegei, bár elkészítésükhöz a hallgatók tanári konzultációt is igénybe vettek, lektorálatlanak tekinthetők. A fordítások színvonalát tekintve a korpusz egészében véve megfelel a reprezentativitással kapcsolatos álláspontunknak: a szakszövegfordítás jellegzetességeit vizsgáló korpusznak a szakfordítás különböző minőségi szintjeinek átlagát kell reprezentálnia, nem csak a legjobb, lektorált fordításokat. Ugyanakkor a korpusz szükség szerint minőségi szintekre bontható. A fő korpusz képviseli a megjelent, illetve megjelenő fordítások átlagát: vannak köztük hivatásos fordítók által készített lektorált könyvfordítások, de kevésbé gondosnak tűnő, illetve (feltételezhetően) amatőr fordító által készített fordítások is. A kiegészítő korpusz egységes: a képzett, de tapasztalatlan fordítók munkáját reprezentálja, és a fordítások keletkezési ideje is szűkebb időintervallumhoz tartozik.

A szakterületeket tekintve a korpusz jelentős mértékben lefedi azokat a területeket, amelyeken ma a legtöbb fordítás megjelenik. A műfajokat és a regisztereket illetően a korpusz egységes, a szakmai közönségnek szóló hosszabb szövegekből (könyv, jelentés, szócikk) épül fel. A műfajok és regiszterek szerinti további bontásra a korpusz továbbépítése során nyílik lehetőség.

1.4 Technikai kérdések

A munka során kiderült, hogy a korpusz szövegeinek rögzítésével és annotálásra történő előkészítésével sokkal nagyobb mennyiségű technikai munka, utószerkesztés stb. jár együtt, mint ahogyan azt előzetesen becsültük. Ezeket a nehézségeket megoldottuk, de az adatrögzítéshez és egyéb technikai munkákhoz igénybe vett szolgáltatások miatt szükségessé vált a költségek átrendezése.

1.5 A korpusz jelentősége és felhasználhatósága

A korábban létrehozott párhuzamos, illetve összehasonlítható korpuszok között nem találunk jelentős szakszöveg-korpuszokat, és bár a fordítás gyakorlata szempontjából a szakfordításnak kiemelt jelentősége van, a fordítástudomány érdeklődésének homlokterében inkább az irodalmi fordítás áll. A külföldön eddig létrehozott korpuszok között igen kevés a kétnyelvű (párhuzamos) korpusz, és azok is irodalmi, illetve általános szövegeket tartalmaznak. Magyarországon ez az első ilyen jellegű korpusz. Segítségével a fordítás elméleti és gyakorlati kérdéseit egyaránt vizsgálhatjuk.

A korpuszt a szakfordítás jellegzetességeinek vizsgálatára sokoldalúan fel lehet használni. A kutatócsoport összeállította a korpusz segítségével vizsgálandó, illetve vizsgálható kérdések listáját. A korpusz bővíthető és összekapcsolható más korpuszokkal, továbbá közvetlen pedagógiai alkalmazások forrása is lehet. Az itt rögzített magyar fordításokat fel lehet használni összehasonlítható korpuszban a fordított szövegek alkörpuszaként. Lehetővé teszi az összehasonlítást különböző szakterületek és fordítói szintek között is. A korpusz alapján létrehozhatunk egy sor szaknyelvoktatást és szakfordítást támogató segédanyagot, és a szakfordító hallgatók oktatásában a korpusz mint a hallgatók által is kutatható adatbázis szerepelhet, mint ahogy már egyes mini-korpuszokat eddig is használtunk konkordancia-programokkal az angol–magyar és a magyar–angol fordítás oktatásában.

A korpusz összeállításával kapcsolatos publikációk a következők voltak: Heltai 2005e és 2007c.

2. A kutatási kérdések vizsgálata

A projektben előirányzott kutatási kérdések vizsgálatában a résztvevők a munkaterv szerint haladtak. A projekt 3. évében a szövegnyelvészeti jellegű kutatások erősítése céljából a résztvevők körét bővítettük. A Társadalomtudományi Kollégium elnökének engedélyével a kutatásba bevontuk Kurtán Zsuzsát, a Pannon Egyetem Angol-Amerikai Intézetének habilitált docensét.

A kutatási kérdések vizsgálata részben a korpuszépítéstől függetlenül haladt, de terveztünk olyan kutatásokat is, amelyekhez a korpuszt kívántuk felhasználni. Mivel a korpusz technikai munkálatai elhúzódtak, az utóbbi kutatások csak 2007-ben indultak meg, és ezért is kértük a projekt határidejének meghosszabbítását. Ezt meg is kaptuk, és a 2008-as évben folytattuk a korpusz szövegein alapuló vizsgálatainkat. Ez utóbbiak eredményei a projekt zárásakor már publikációkban is megjelentek.

2.1 A fordítás műveletei angolról magyarra történő szakfordításnál

A fordítási műveletek kutatása az utóbbi időben egyrészt háttérbe szorult más kérdésekhez képest, másrészt ez úgynevezett explicitációs hipotézis révén előtérbe került. A kutatók abból az elvből indultak ki, hogy a fordítástudomány *leírja* a képzett és tapasztalt fordítók által alkalmazott átváltásokat, és ez az információ a fordításoktatás során használható támpontokat ad, normatív szempontként szerepelhet. Ha objektív leírást adunk arról, hogy a fordítók általában milyen jellegű fordítási műveleteket szoktak végezni különböző nyelvekről történő különböző szövegek fordítása során, meghatározhatjuk azokat az eljárásokat, amelyeket a fordítóképzésben különleges figyelemben kell részesíteni.

A kutatók a munkatervben előirányzottaknak megfelelően vizsgálták a különböző fordítási műveletek gyakoriságát az angol-magyar szakfordításban. Összehasonlították az irodalmi és a szakszövegekben végzett fordítói műveletek relatív gyakoriságát. Megállapították, hogy a különböző műfajokhoz és regiszterekhez tartozó angol szakszövegek magyarra fordításában a fordítók által alkalmazott egyes fordítási műveletek gyakorisága és jelentősége változó. A szakszövegekben általában jóval kevesebb fordítói műveletet végeznek a fordítók, és a végzett műveletek skálája is szűkebb. A műveletek száma a szakterülettől, regisztertől és a

fordítótól is függ. Szakfordításban gyakran a szó szerinti fordításhoz közel eső fordítás is elfogadható.

Folyamatban vannak olyan vizsgálatok, amelyekben összehasonlítjuk a fordítási műveletek relatív gyakoriságát képzetlen fordítók, kezdő fordítók és gyakorlott fordítók esetében. Ezek az elemzések csak a projekt lezárulása után fejeződnek be.

A fordítói műveletek relatív gyakoriságát a szakterminológia vonatkozásában is vizsgáltuk. Ebben a kutatásban a korpuszhoz gyűjtött szövegekből mintavétellel kiválasztottuk 5 különböző szakterület szövegeit, és megvizsgáltuk a terminusok fordítását. A terminusok fordításában mind az implicitáció, mind az explicitáció megjelenik, és szakterülettől is függ, hogy melyik kerül túlsúlyba. A további korpuszvizsgálatok pontosabb képet adhatnak.

A fordítói műveletek elemzésében kiemelt szerepe volt az explicitáció vizsgálatának, amelyet mind elméleti, mind gyakorlati síkon tanulmányoztunk. Gyakorlati szempontból összehasonlítottunk a korpuszból kiválasztott 3 különböző szövegmintát, és megállapítottuk, hogy a különböző szakszövegek a szöveg témájától, jellegétől és a fordítótól függően több vagy kevesebb explicitációs műveletet tartalmaznak. A különbségek a kiválasztott három szöveg esetében rendkívül nagyok. Feltételezhető, hogy a szakterületen kívül szerepet játszott a fordító képzettsége, illetve hozzáállása is. Különösen gyakorinak bizonyultak a rövid kötőszavak és határozók hosszabbal történő felváltása, egyes terminusok kifejtett fordítása, szimbólumok, számok kiegészítése értelmező jelzővel és a visszautalások pontosítása. Az eredmények azt mutatták, hogy a szakszövegekben végzett explicitációs műveletek főleg nyelvi és stilisztikai különbségekből származnak: gyakorlatilag nem fordult elő pragmatikai vagy háttérismerettel kapcsolatos explicitáció.

A szakszövegek fordításában alkalmazott átváltási műveleteket és egyes regiszterek fordítási problémáit vizsgálta Dróth J. több előadásban és publikációban.

Az alapvető, nyelvi jellegű fordítói műveletek mellett kutatásaink szerint fontos szerepe lehet a műfaj-transzfer stratégiáknak is. A szigorú értelemben vett átváltási műveleteken túl a fordítónak rendelkeznie kell műfaj-kompetenciával, illetve műfaj-transzfer kompetenciával. Előfordul, hogy a forrásnyelvi szöveg műfaja nincs meg a célnyelvi szövegben, ezért műfajt kell váltani, vagy kialakítani az adott műfajt a célnyelvi szövegben. Ez utóbbit Károly Krisztina kutatta.

A fordítói műveletekkel kapcsolatos publikációk: Dróth J. – Turcsányi G. (2006), Dróth J. (2008a, 2008b), Heltai P. (2004a, 2008a, megjelenés alatt) és Károly K. (2008b).

2.2 Angolról magyarra fordított szakszövegek jellemzői

Egyes szakirodalmi adatok szerint a fordítás leglényegesebb invariáns eleme a forrásnyelvi szöveg típusa, mivel ez határozza meg a fordító összes döntését. Az eddigi szakirodalom kevesebb figyelmet fordított a szakszövegműfajok kutatására, a szakszövegfordítás és a fordított szakszövegek jellemzőinek kutatására, illetve a szakszövegfordítások értékelésére.

Ennek a témának a keretében tanulmányoztuk mind a forrásnyelvi angol szövegek műfaji és regiszterbeli jellemzőit, mind a fordított magyar szövegek jellemzőit. Kurtán Zsuzsa a kérdések nyelvhasználatát vizsgálta angolról magyarra fordított szakszövegben. Úgy találta, hogy a szakszövegekben szereplő kérdések jelentős részben retorikai kérdések, és a különböző szakszövegekben eltérő gyakorisággal fordulnak elő.

A fordított magyar szövegekkel kapcsolatban széleskörűen vizsgáltuk a nyelvi normák szerepét és a kvázi-helyesség kérdését a szakfordítás szempontjából. Megállapítottuk, hogy a kvázi-helyesség a tematikus szerkezet eltérései mellett jelentős részben az eltérő kollokációs mintázatokra vezethető vissza. Heltai Pál számos előadásban és publikációban mutatott rá arra, hogy a szaknyelvi szókapcsolatok elfogadhatósága jelentős mértékben befolyásolja a fordított szöveg feldolgozását.

Dróth Júlia több publikációjában foglalkozott az angol környezetvédelmi, mezőgazdasági és jogi-gazdasági (EU-s) szövegek jellegzetességeivel, fordítási kérdéseivel, különösen a terminológia szempontjából.

Ide tartoznak Károly Krisztinának az angol tudományos szövegek retorikai struktúrájával, továbbá a szerzői jelenléttel kapcsolatos vizsgálatai is. A fordított szövegek elméleti, szövegnyelvészeti alapjaival kapcsolatban ld. a 2.4 pontot.

A szövegjellemzőkkel kapcsolatos publikációk: Dróth J. (2004b, 2004c), Dróth J. – Madarász I. – Turcsányi G. (2006), Heltai P. (2004b, 2005a, 2005b, 2005c, 2008b, 2008e), Károly K. (2005, 2006, 2007a, 2007b, 2008a), Kurtán Zs. (2008).

2.3 Az angolról magyarra fordított szakszövegek értékelése

A fordítások értékelésének témakörében vizsgáltuk a regiszter következetességét, mint a fordítások értékelésének egyik szempontját. Vizsgáltuk a fordított nyelv, illetve a fordításnyelv hatását a fordítás feldolgozására, amely az értékelés egyik fő szempontja. Elemeztük a fordítások minőségi szintjeit: a vizsgálatok szerint a szöveg minősége tekintetében a körülményektől függően lehet engedményeket tenni, főleg a feldolgozhatóság rovására. Tanulmányoztuk továbbá a terpeszkedő szerkezetek, illetve általában a kollokációs eltérések megértésre gyakorolt hatását. A vizsgálatok szerint a terpeszkedő szerkezetek jelentős része nem nehezíti meg a megértést.

A fordítások értékelésével kapcsolatban megjelent publikációk: Dróth J. (2004a, 2005), Heltai P. – Gósy M. (2005), Heltai P. (megjelenés alatt). Egyelőre nem publikált előadások: Heltai (2007a és 2007b, Heltai – Gósy 2007).

2.4 Általános fordításelméleti kérdések vizsgálata

Az elméleti jellegű kutatások a korpuszépítéshez és a szakszövegfordítás kérdéseihez kapcsolódtak. Az első kérdés a szakmai kommunikáció és a szaknyelv meghatározása; ennek elméleti tisztázását Heltai Pál (2006) végezte el. Tisztázni kellett a szakfordítás és az irodalmi fordítás viszonyát, illetve különbségeit is. Ezzel a kérdéssel foglalkozott több konferencia-előadásban és publikációban Heltai Pál, különösen a relevancia-elmélet szempontjából. Kérdéses, hogy mennyiben lehetséges olyan általános fordításelmélet, amely mind az irodalmi fordításra, mind a szakfordításra egyaránt érvényes, és ha létezik ilyen elmélet, a közös elméleten belül mi a szakfordítás specifikuma. A relevancia-elmélet az ún. szolgáltató fordításokat nem sorolja az igazi fordítások közé. Ezzel ellentétes véleményt fejezett ki Heltai Pál több konferencia-előadásban, illetve publikációban. A relevancia-elmélet fordítástudományi felhasználási lehetőségeiről adott áttekintést Heltai Pál Brassai-előadása a MANYE 2008-as kongresszusán (megjelenik 2009-ben).

A szakfordítás tanulmányozásával kapcsolatban megkerülhetetlen az ekvivalencia kérdésének újragondolása is, különös tekintettel a relevancia-elméleti megközelítésekre. Az ekvivalencia kérdéssel Heltai Pál foglalkozott, különösen a kulturálisan kötött kifejezésekkel kapcsolatban.

A szövegtípusokkal kapcsolatos elméleti kérdés, hogy a szövegtípus, a műfaj és a regiszter fogalma nem teljesen egyértelmű a szakirodalomban. Kutatásaink egyik jelentős eredménye Károly Krisztina könyve, amely ezeket a kérdéseket elméletileg tisztázza, így alapot nyújt a további kutatásoknak a szövegnyelvészet oldaláról. Ugyancsak ő foglalkozott a szövegkoherencia és kohézió, a lexikai ismétlés és a fordítói szövegalkotás elméleti kérdéseivel is.

Az ún. explicitációs hipotézis vizsgálata a fordítói műveletek gyakorlati témájához kapcsolódott. Az explicitáció kérdéseit a redundancia és az ellipszis fogalmával összefüggésben vizsgálta Heltai (2005, 2008, 2008). Klaudy ún. aszimmetria-elméletét továbbfejlesztve Károly (Klaudyval együtt) több publikációban és nemzetközi konferencia-

előadásban (5. EST-kongresszus, Ljubljana, 2007) közölt új adatokat az elmélet alátámasztására, amely nemzetközi szinten figyelmet keltett.

2.5 A kutatás jelentősége

A kutatás jelentőségét az adja, hogy kifejezetten a szakszövegek jellemzőivel és fordítási kérdéseivel foglalkozik leíró szempontból. Mind elméleti, mind gyakorlati síkon szorosan kapcsolódik a nemzetközi fordítástudományhoz, és ezen belül sok tekintetben új szempontokat vet fel. A fordítási műveleteket az egyes szövegfajták szerint és fordítói szintek szerint is vizsgálva fontos adatokat szolgáltat a szövegfajták és a fordításoktatás szempontjából.

A kutatók eredményeiket összesen 45 konferencia-előadásban ismertették, ebből egy plenáris előadás volt, és 8 előadás rangos nemzetközi konferencián hangzott el. A kutatás témájában összesen 36 publikáció jelent meg, ezek közül 11 angol nyelvű; 7 tekinthető nemzetközi publikációnak. További publikációk megjelenés alatt vannak.

3. Publikációk

- Dróth Júlia (2004a) A regiszter következetessége mint a fordítás értékelésének szempontja az angol-magyar szakfordítóképzés keretei között. In: Kurtán Zs., Zimányi A. (szerk.) *A nyelvek vonzásában*. Veszprém-Eger: Veszprémi Egyetem. 32-39.
- Dróth Júlia (2004b) Adalékok az egységes magyar szaknyelvi terminológia kialakításának alapelveihez és módszereihez. In: Balázs G. (szerk.) *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője I.* Budapest: MTA Társadalomkutató központ. Budapest. 267-278.
- Dróth Júlia (2004c) A magyar szaknyelvi terminológia egységesítésének igénye a szakfordításokban. *Szaknyelv és szakfordítás*. Gödöllő: SZIE GTK.
- Dróth Júlia (2005) A hallgatók visszajelzései a szakfordítóképzés folyamatában, Dobos Cs. és mások (szerk.): „*Mindent fordítunk és mindenki fordít*” Bicske: Szak Kiadó. 35-40.
- Dróth Júlia - Neuhauser Márk (2005) Szótárkészítés – mint a terminológiatan tartalmának modellálása a szakfordítóképzésben. *Lexicographia*.
- Dróth J. – Turcsányi G. (2006) Az üregi nyúl mint egzotikus európai állat. Gondolatok a természet- és környezetvédelmi terminológia fordításáról. *Szaknyelv és szakfordítás*. Gödöllő, SZIE GTK. 54-61.
- Dróth J.-Madarász I. –Turcsányi G. (2006) Mezőgazdasági és környezetvédelmi szakszövegek fordításának sajátosságai, In: Környei Tibor (szerk.) *Fordítástechnikai útmutató. Különböző szövegtípusok fordítása*. Magyarországi Fordítóirodák Egyesülete. 66-84.
- Dróth Júlia (2008a) A köznévi mozaikszók mint önállósult lexikai egységek a szakszövegekben és a szakfordításokban. *Porta Lingua*, Debrecen, DE ATC.
- Dróth Júlia (2008b) Köznévi betűszók a köznyelvben és a szakmai szövegekben, Dróth Júlia (szerk.) *Szaknyelv és szakfordítás. Tanulmányok a SZIE alkalmazott nyelvészeti kutatásaiból 2008*. Gödöllő: SZIE GTK.
- Dróth Júlia, Hegyesi József, Krifaton Csilla, Waltner István (megjelenés alatt) A szaknyelvi szövegek aktuális fordítási problémái, különös tekintettel az újabb környezetvédelmi és mezőgazdasági terminológiára (In: *Fordítók és Tolmácsok Őszi Konferenciája*, Budapest: BGME, 2008. szeptember 28.)
- Heltai Pál (2004a) Terminus és köznyelvi szó, *Szaknyelvoktatás és szakfordítás 5. Tanulmányok a SZIE Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének kutatásaiból* (szerk. Dróth J.). Szent István Egyetem, Gödöllő, 25-45.
- Heltai Pál (2004b) A fordítás és a nyelvi norma I. *Magyar Nyelvőr*, 128. évfolyam 2004. október-december 4. szám 407-434.

- Heltai Pál (2005a) A fordítás és a nyelvi norma II. *Magyar Nyelvőr*, 129. évfolyam 2005. január-március 1. szám, 30-58., 2005
- Heltai Pál (2005b) A fordítás és a nyelvi norma III. *Magyar Nyelvőr*, 129. évfolyam 2005. április-június 2. szám, 165-172., 2005
- Heltai Pál (2005c) Terpeszkező szerkezetek a szakfordításban, Terpeszkező szerkezetek a szakfordításban. *Porta Lingua: Szaknyelvoktatásunk az EU kapujában*. (Feketéné Silye Magdolna, szerk.). Debrecen, DE ATC. 55-62.
- Heltai Pál (2005d) Explicitation, Redundancy, Ellipsis and Translation, Károly, K. and Fóris, Á. (eds.) *New Trends in Translation Studies*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 45-74.
- Heltai Pál (2005e) Review of Maeve Olohan: Introducing Corpora in Translation Studies. London and New York: Routledge. *Across Languages and Cultures*, 6, 2: 267-272.
- Heltai Pál - Gósy Mária (2005) A terpeszkező szerkezetek hatása a feldolgozásra. *Magyar Nyelvőr* 129. 4. szám (2005. október-december), 473-487.
- Heltai, P. (2006) Szakmai kommunikáció és szaknyelv. *Porta Lingua: Utak és perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és -kutatásban*. (Feketéné Silye Magdolna, szerk.). Debrecen, DE ATC, 37-42.
- Heltai Pál (2007a) Explicitation and Ellipsis, Judith Muráth – Ágnes Oláh-Hubai (Hrs.) *Interdisziplinäre Aspekte des Übersetzens und Dolmetschens / Interdisciplinary Aspects of Translation and Interpreting*. Wien: Praesens Verlag.
- Heltai Pál (2007b) Ekvivalencia és kulturálisan kötött kifejezések a fordításban, Heltai P. (szerk.) *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia. A XVI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai*. 643–653.
- Heltai Pál (2007c) Párhuzamos szaknyelvi korpusz munkálatai a Szent István Egyetemen., Feketéné Silye Magdolna (szerk.) *Porta Lingua*. Debrecen, DE ATC, 285-293.
- Heltai Pál (2008a) Terms in English and Hungarian Specialized Texts., Fóris, Ágota – Pusztay, János (eds) 2008. *Current Trends in Terminology. Proceedings of the International Conference on Terminology*. Szombathely, Hungary.
- Heltai Pál (2008b) Kollokációk a szakfordításban, Sárdi Cs. (szerk.) *Kommunikáció az információs technológia korszakában. A XVII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai*. 101-110.
- Heltai Pál (2008c) The Performance of Relevance Theory in Translation Studies, In: Wałaszewska, E. et al, (eds) *Relevant Worlds: Current Perspectives on Language, Translation and Relevance Theory*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. 156-170.
- Heltai Pál (2008d) Explicitation, Redundancy, Ellipsis, Processing and Translation, Thelen, M. and Lewandowska-Tomaszczyk, B. (eds) *Translation and Meaning*, Part 8. 245-254.
- Heltai Pál (2008e) Kollokációk a fordításban, Bárczi Zs. – Vančone Kremmer Ildikó (szerk.): *Fordítás – Nyelv – Irodalom – Társadalom*. Nyitra: Konstantin Filozófus Egyetem Középeurópai Tanulmányok Kara. 7-18.
- Heltai Pál (2008f) Ellipsis in English and Hungarian. In: Andor, J., Hollósy, B., Laczkó, T. and Pelyvás, P. (eds). *When grammar minds language and literature. Festschrift for prof. Béla Korponay on the occasion of his 80th birthday*. Debrecen: University of Debrecen. 177-196.
- Heltai Pál (megjelenés alatt a.) Minőségi szintek a fordításban. (A Fordítók és Tolmácsok őszi konferenciáján tartott előadás, Budapest, 2008. szeptember 28.)
- Heltai Pál (megjelenés alatt b.) Explicitációs műveletek különböző szakszövegekben. (A SZOKOE-konferencián tartott előadás, Debrecen, 2008. november 22.)
- Heltai Pál (megjelenés alatt c.) Fordítás, relevancia, feldolgozás (A XVIII. MANYE-kongresszuson tartott plenáris előadás, Budapest, 2008. április)

- Károly, Krisztina (2005) A szövegkoherencia és a kohézió vizsgálatának néhány alapvető elméleti kérdéséről., Dobos, Cs. és mások (szerk.): „*Mindent fordítunk és mindenki fordít.*”, 241-248, Bicske: SZAK Kiadó.
- Klaudy, K. & Károly, K. (2005) Implication in Translation: Empirical Evidence for Operational Asymmetry in Translation. *Across Languages and Cultures*, 6/1, 13-28.
- Károly, K. (2006) Szövegkutatás és fordítástudomány. In Dróth, J. (szerk.). *Szaknyelv és szakfordítás 2005-2006*. Gödöllő: Szent István Egyetem, GTK. 33-40.
- Károly Krisztina (2007a) *Szövegtan és fordítás*, Budapest: Akadémiai Kiadó., 2007
- Károly Krisztina (2007b) The rhetorical structure of English academic discourse. A comparative analysis of expert and EFL student writing. Heltai Pál (szerk.) *Nyelvi modernizáció. Szaknyelv, fordítás, terminológia. A MANYE Kongresszusok előadásai*. Vol. 3. (351-360. o.).
- Károly Krisztina (2008a) Szerzői jelenlét az angol tudományos diskurzusban, Frank T., & Károly, K. (szerk.) *Az angol helyzete Magyarországon*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Károly Krisztina (2008b) Genre transfer strategies and genre transfer competence in translation. *Sprachtheorie und germanistische Linguistik*, 18(1), 37-53.
- Károly Krisztina (2008c) Translation as text (re)production. *Translation as Cultural Diversity. XVIII FIT World Congress Proceedings*. Shanghai: Foreign Languages Press.
- Kurtán Zsuzsa (2008) Szövegjellemzők összehasonlító vizsgálata: a kérdések nyelvhasználata angolról magyarra fordított szakszöveg-korpuszban. Silye M. (szerk.): *Szakember, szaktudás, szaknyelv*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 287-296.

Nem publikált konferencia-előadások:

- Heltai Pál: Are Service Translations Translations? 8th HUSSE Conference, 2007. január 25-27, Szeged.
- Heltai Pál – Gósy Mária: Testing text comprehension with analytical constructions vs single verbs. (A X. Pszicholingvisztikai Nyári egyetemen tartott előadás, Balatonalmádi, 2007. május 31.)
- Heltai Pál: The effect of collocations on the comprehension of translated texts. (A X. Pszicholingvisztikai Nyári egyetemen tartott előadás, Balatonalmádi, 2007. június 1)
- Heltai Pál: Collocations in specialized translation. (Az 5. EST-kongresszuson tartott előadás, Ljubljana, 2007. szeptember 3.)
- Károly, Krisztina (2007. szeptember 3). The role of genre transfer strategies and genre transfer competence in translation. 5th EST Congress. Ljubljana, Slovenia.
- Klaudy, K., & Károly, K. (2007. szeptember 5). The Asymmetry Hypothesis further developed: the asymmetry of upgrading and downgrading in translation. 5th EST Congress. Ljubljana, Slovenia.